

Policy brief #3, 15.10. 2025

Українська діаспора

Сергій Кардаш

ЦПД НаУОА

Юрій Мацієвський

ЦПД НаУОА

Наукова редакція

Юрій Мацієвський

Центр політичних досліджень НаУОА

Острог, 2025

Після початку повномасштабного вторгнення Росії українська діаспора зазнала сутнісної трансформації – з культурно-національної спільноти вона перетворилася на впливового зовнішньополітичного та соціального актора. Одночасно зростання її чисельності активізувало вже наявні структури, які тепер виконують не лише культурну та освітню функцію, а й відіграють важливу роль у міжнародній мобілізації, лобізмі, гуманітарній дипломатії та політичному впливі. Діаспора все більше інтегрується у внутрішній дискурс України, зокрема через вплив на громадську думку, участь у формуванні порядку денного та стратегічне планування. Водночас держава змушена враховувати нову конфігурацію глобального українства, яка потребує інституціоналізації зв'язків, вирішення правового статусу громадян за кордоном.

Інституційна організація та ключові центри

Українська діаспора після 2022 р. має складну, але структуровану організаційну мережу, де провідну роль відіграють такі ключові центри, як Світовий конгрес українців (СКУ), Конгрес українців Канади (КУК), а також нові ініціативи – Promote Ukraine та Razom for Україна. Promote Ukraine, заснована у 2014 році юристом Мартою Барандією, стала адвокаційною платформою у структурах ЄС та НАТО, а Razom for Ukraine, створена українською діаспорою у США, об'єднує гуманітарні та політичні проекти з фокусом на підтримку України у Конгресі США. Водночас ці структури формують політичний порядок денний, мобілізують ресурси та є каналом комунікації з урядами світу.

Найстарішим і найбільшим координаційним центром є СКУ, заснований 1967 року у Нью-Йорку. Наразі СКУ [об'єднує](#) понад 20 мільйонів українців у більш ніж 80 країнах, має представництва у 60 державах і офіційний консультативний статус при Економічній та соціальній раді ООН та Раді Європи. Організація забезпечує не лише культурну та гуманітарну підтримку, а й стратегічний супровід міжнародної політики щодо України.

У країнах із численною українською спільнотою (Канада, США, Австралія, Аргентина, Польща, Чехія) діють національні об'єднання, що координують українські школи, культурні центри, ЗМІ та громадські ініціативи. Найбільш впливовими є діаспора Канади та США. Наприклад, Конгрес українців Канади (КУК) [об'єднує](#) шість провінційних рад та більше сотні місцевих громад, до його складу входять освітні, культурні, бізнес-організації та ЗМІ, зокрема «Пласт» та Шевченка Scientific Society. Не менш активною є USSA (Ukraine Congress Committee of America), яка [представляє](#) інтереси українців у США з 1940 року.

Роль олігархів та бізнес-еліт у діяльності діаспори

Українські олігархи після 2022 року не контролюють ключові структури української діаспори та не мають інституційного впливу на їхню діяльність. Проте окремі представники великого бізнесу, насамперед Віктор Пінчук, активно використовують благодійні та культурні проекти за кордоном для покращення своєї репутації та налагодження політичних зв'язків. Ця діяльність не торкається офіційних структур діаспори безпосередньо, але супроводжується низкою характерних прикладів, які потребують окремого пояснення.

По-перше, українські олігархи (Коломойський, Ахметов, Пінчук, Фірташ та ін.) не створювали власних постійних організацій у рамках діаспори, не були присутні у ключових координаційних структурах типу СКУ.

По-друге, в окремих випадках українські олігархи підтримували культурні ініціативи (наприклад, спонсорство музеїв, фестивалів, книжкових видань). Однак така участь була швидше іміджевою чи меценатською, ніж інституційною. Найяскравішим прикладом тут є Віктор Пінчук, який використовує свою благодійну діяльність за кордоном не лише для іміджевого очищення, а й для налагодження політичних контактів. Зокрема, через організацію українських ланців у Давосі за участю західних лідерів, виставки про Голодомор у німецькому Бундестазі та фінансування міжнародних кампаній пам'яті, він [створює](#) образ мецената, посилюючи при цьому свій вплив у політичних та експертних колах.

По-третє, після 2014 року, особливо після ухвалення закону про деолігархізацію (2021), українська держава запровадила обмеження на участь олігархів у політичному житті. Це також унеможливило або суттєво обмежило їх фінансову участь у діаспорних політичних структурах.

Нарешті, олігархи не намагалися впливати на діяльність діаспори, оскільки не бачили в цьому інтересу. З іншого боку, організації діаспори фінансуються коштом внесків та пожертв самих членів, що робить їх незалежними від впливу зовнішніх гравців, у тому числі олігархів.

Відмінності у поглядах місцевого населення та діаспори

Війна розділила українців географічно, проте погляди населення України та діаспори на ключові питання війни загалом залишаються близькими, попри певні ситуативні розбіжності, зумовлені відмінностями у соціальних умовах та безпеці. Ці розбіжності найбільше виявляються у питаннях повернення біженців, мобілізації, безпеки та підходів до майбутніх переговорів. Причини таких відмінностей багато в чому пов'язані з об'єктивними демографічними та соціальними факторами, що визначають пріоритети різних груп.

По-перше, демографічний склад суттєво відрізняється: більшість нової діаспори – це жінки та діти, оскільки чоловіки призовного віку переважно [залишилися](#) в Україні через обмеження виїзду. Це впливає на пріоритети: діаспора більше [зосереджена](#) на безпеці дітей, освіті, возз'єднанні сімей, тоді як українці в країні – на підтримці фронту та виживанні.

Більшість громадян в Україні не планують еміграції: навіть за відкриття кордонів для чоловіків лише 21% розглядають таку можливість, а серед жінок – лише 17%. [Стійкість](#) до еміграції особливо висока серед людей старше 30 років.

Серед нової діаспори, навпаки, на початку війни переважали настрої повернення: у лютому 2023 року 75% біженців [планували](#) повернутись додому, лише 10% не мали таких намірів. Проте затягування війни змінило ситуацію: у травні 2023 року кількість охочих повернутися [знизилася](#) до 63%, а навесні 2024 року – до 50%. Готовність до повернення безпосередньо пов'язана з безпекою, відновленням інфраструктури, наявністю житла та завершенням бойових дій.

Ключова відмінність полягає у питанні компромісів заради миру. В Україні з середини 2023 року [фіксується](#) поступове зростання частки прихильників територіальних поступок: наприкінці 2023 року – 19%, у лютому 2024 – 26%, у травні 2024 – вже 32%. Водночас більшість досі категорично проти територіальних компромісів.

Водночас діаспора схильніша до прагматизму: за даними КМІС, у квітні 2024 року 51% біженців у Німеччині, Польщі та Чехії [підтримали](#) б сценарій, за якого Україна вступає до НАТО з гарантіями безпеки для нині підконтрольних територій, відклавши деокупацію інших регіонів на майбутнє.

Попри тактичні розбіжності, стратегічна мета обох груп є спільною – [перемога](#) України. Тому хоч ситуативні відмінності у пріоритетах та деталях бачення шляхів до миру зберігаються, українці як вдома, так і за кордоном залишаються єдиними у прагненні до перемоги та побудови безпечної України.

Вплив діаспори на внутрішньополітичний дискурс в Україні

Українська діаспора після початку повномасштабного вторгнення стала помітним чинником внутрішньополітичного дискурсу України, насамперед через інформаційний, гуманітарний та дипломатичний вплив. Хоча закордонні українці не мають прямих важелів впливу на прийняття рішень, вони активно формують суспільні настрої, мобілізують ресурси та лобюють підтримку України у світі, що побічно позначається і на внутрішній політиці. Цей вплив здійснюється як через традиційні діаспорні структури, так і нові ініціативи, що виникли після 2022 року.

Ключову роль [відіграє](#) СКУ, який захищає права українців за кордоном, зберігає національну ідентичність та [мобілізує](#) ресурси через кампанії #UniteWithUkraine та #StandWithUkraine. Лише 2023 року діаспора [зібрала](#) понад \$300 млн на гуманітарну та військову допомогу Україні.

Подібну діяльність веде КУК, поєднуючи гуманітарну підтримку, політичну адвокацію та інформаційні кампанії. 2022 року КУК [провів](#) понад 15 мітингів у Торонто, домігся перейменування площі біля російського консульства, а 2024 року [організував](#) «День пропаганди України», де зустрічі з більш ніж 50 парламентаріями посилили тиск на РФ. Спільно з Canada Ukraine Foundation КУК [реалізував](#) гуманітарні проєкти на суму близько \$95 млн, допоміг понад 6 млн осіб.

Водночас з'являються нові ініціативи. Promote Ukraine у Брюсселі став адвокаційним хабом ЄС, [проводить](#) демонстрації, форуми та гуманітарні акції. Razom for Ukraine у США [мобілізував](#) понад \$139 млн на медичну допомогу, тактичне спорядження та інфраструктуру, а також активно просуває українські інтереси у Конгресі США.

Діаспора також [фінансує](#) освітні, культурні та волонтерські проєкти, а також нові медіа за кордоном. Це посилює українське громадянське суспільство, волонтерський рух та впливає на внутрішньополітичний дискурс, зокрема у питаннях прозорості допомоги та необхідності реформ.

Роль діаспори у майбутніх виборах

Мільйони українців за кордоном після 2022 року перетворюють діаспору на потенційно впливовий електорат, здатний вплинути на результати майбутніх

парламентських і президентських виборів. Водночас технічні та юридичні умови участі діаспори у виборчому процесі залишаються складними, що робить цю тему предметом політичних дискусій та окремих передвиборчих ініціатив. Основні партії та політичні лідери вже активно використовують питання діаспори у своїй риториці, готуючи ґрунт для мобілізації закордонного електорату.

Українська держава традиційно надавала право голосу своїм громадянам за кордоном, однак після початку повномасштабної війни кількість таких виборців зростає до безпрецедентних масштабів. Наявна інфраструктура закордонних виборчих дільниць є недостатньою, особливо в Польщі та Німеччині, де проживають мільйони українців.

Влада розглядає нові механізми голосування – великі ділянки у громадських просторах, створення «гіпер-ЦНАПів» за кордоном, а також дистанційне голосування (поштою чи онлайн). Електронне голосування публічно обговорювалося, проте через конституційні та ризики безпеки його поки що відклали. Також [розробляється](#) спеціальний закон про післявоєнні вибори, який має [врахувати](#) нові умови – голосування військових, переселенців та потенційні зміни щодо цензу осілості для кандидатів серед біженців.

Політичний потенціал діаспори

Значна чисельність діаспори перетворює її на потенційно впливовий електорат. На прикладі Молдови видно, як голоси іноземних виборців можуть змінити політичний баланс. В Україні діаспора може стати подібним «важелем», особливо з огляду на її проєвропейську орієнтацію.

Порядок денний, який формує діаспору, відрізняється за пріоритетами. Аналітики [виділяють](#) дві умовні групи серед мігрантів:

- Ті, хто не планує повертатись – їх турбують права власності в Україні, сімейне воз'єднання, збереження пільг у ЄС, відкриття кордонів для чоловіків.
- Ті, хто планує повернутись – їх пріоритети: безпека, відновлення житла, робочі місця, гарантії для чоловіків, які перебували за кордоном під час війни. Останнє питання – правовий статус біженців – може стати предметом гострих політичних дебатів. Ці відмінності вже стають інструментом для українських партій, які у своїх майбутніх кампаніях адаптуватимуть риторику та програми з огляду на інтереси як тих, хто планує повернутися, так і тих, хто має намір залишитися за кордоном.

Виборчі настрої діаспори

Українці за кордоном часто [демонструють](#) проєвропейські та патріотичні позиції. На президентських виборах 2019 року 54% діаспори [підтримали](#) Петра Порошенка (Західна Європа, Північна Америка), тоді як у пострадянських країнах більше голосів здобув Володимир Зеленський. Цей патерн може повторитися: партії, які виступають за вступ до ЄС/НАТО, жорстку позицію щодо Росії та ефективного відновлення мають більше шансів заручитися підтримкою діаспори. Крім того, сама діаспора прагне впливати на українську політику не лише через вибори, а й лобіювання міжнародної допомоги та реформ. Теми боротьби з

корупцією, справедливого правосуддя, прозорого використання західної допомоги також серед вимог активних громадян за кордоном.

Враховуючи значний електоральний потенціал закордонних українців, провідні політичні сили України протягом останніх років почали активно апелювати до діаспори у своїй риториці:

- *Влада* (Зеленський, «Слуга народу») просуває ініціативи, зокрема закон про множинне громадянство, позиціюючи себе як захисника інтересів українців за кордоном.
- *Опозиція*, особливо «Європейська Солідарність», традиційно користується підтримкою діаспори, апелюючи до її проєвропейських настроїв та ролі в обороні України.

Вплив діаспори прийняття рішень

Після 2022 року українська держава стала активніше враховувати позицію діаспори у політичному процесі, насамперед масштабуючи консультації, нові інституційні механізми та посилення комунікації. Попри конституційні гарантії (ст. 12 Конституції), [участь](#) діаспори у внутрішньополітичних процесах до 2022 року залишалася обмеженою – слабкий діалог, низька залученість до виборів, недовіра до державних інституцій. Ситуація змінилася від початку повномасштабного вторгнення.

Наразі діаспора все більше розглядається як частина глобальної української нації, голос якої необхідно враховувати у політичних рішеннях. У червні 2025 року Президент Володимир Зеленський під час зустрічі з лідерами української громади Канади подякував за підтримку, адвокацію та фінансову допомогу. Представники уряду [наголошують](#), що підтримка постійного діалогу з українцями поза межами країни стала принциповою позицією держави.

Тому було запроваджено деякі інституційні механізми взаємодії:

- Створення Міністерства національної єдності України (кінець 2024 року), яке очолив віцепрем'єр Олексій Чернишов. Завданням відомства є [підтримка](#) зв'язків із діаспорою та протидія російським впливам за кордоном. Одним із пріоритетів є [стратегія](#) повернення частини з 7,5 млн українців, які виїхали під час війни.
- Закон про множинне громадянство, ухвалений 18 червня 2025 р., [легалізує](#) подвійне громадянство для певних категорій українців за кордоном. Ця ініціатива давно очікувалася діаспорою, адже дозволяє українцям за кордоном зберегти український паспорт нарівні з іноземним.
- Систематичний діалог – зустрічі з лідерами діаспори, створення координаційних рад при посольствах, прямі консультації. Наприклад, у квітні 2023 року СКУ [обговорював](#) із прем'єром Шмигалем питання безпеки та інтеграції, у травні 2025 року в Берліні [відбулася](#) масштабна конференція за участю понад 100 представників діаспори, де порушувалися питання освіти, медицини, відкриття нових консульств. Влада підкреслює, що участь діаспори має практичний характер – враховуються її пропозиції при розробці політик та програм.

Також у 2023-2025 роках уряд розпочав низку конкретних програм, спрямованих на інтеграцію діаспори в українські справи. В економічній сфері розроблялися інструменти залучення капіталу: ще з 2022 року [обговорюється](#) випуск так званих діаспорних облігацій – державних боргових паперів, розрахованих на патріотичних інвесторів за кордоном. Також [створено](#) платформу «Українська наукова діаспора» для співпраці вчених з-за кордону та українських наукових установ. Крім того, роль діаспори офіційно [включена](#) до планів повоєнного відновлення – ця тема фігурує на міжнародних конференціях, зокрема, на Ukraine Recovery Конференція 2025.

Сприйняття Президента Зеленського українською діаспорою

Українська діаспора після 2022 року загалом демонструє високу підтримку Президента Володимира Зеленського та його політики у сфері війни, хоча окремі його рішення викликали дискусії та критику серед закордонних українців. Лідерство Зеленського у воєнний період сприймається діаспорою як символ стійкості та міжнародної мобілізації на користь України, що посилює єдність світового українства.

Провідні організації діаспори, насамперед СКУ та КУК, публічно висловлюють тверду підтримку Зеленського та його дипломатичних зусиль, закликаючи міжнародних партнерів посилювати допомогу Україні. [Зокрема](#), у березні 2025 року президент СКУ Павло Грод наголосив на важливості глобальної солідарності, а голова КУК Олександра Хичій різко засудила образливі заяви Дональда Трампа проти Зеленського, назвавши їх неприйнятними в умовах війни.

Під час закордонних візитів Зеленського українська діаспора демонструвала високу підтримку. Наприклад, у вересні 2023 року його візит до Канади супроводжувався масовою присутністю українців. Подібні акції підтримки [відбувалися](#) у США, Європі та Австралії.

Діаспора переважно солідарна із зовнішньополітичними зусиллями Зеленського щодо мобілізації міжнародної підтримки. Українські громади активно лобіюють допомогу Україні, проводять мітинги, зустрічі із політиками, фактично посилюючи дипломатичну лінію Зеленського. Президент відкрито [закликав](#) діаспору стати «послами України», і це дало ефект: лише у лютому 2024 року СКУ скоординував понад 1000 акцій на підтримку України у різних країнах.

Також лідери діаспори [наголошують](#) на здатності Зеленського будувати міжнародне партнерство і закликають уряди своїх країн підтримувати Україну стільки, скільки потрібно, повторюючи риторику президента.

В той самий час, попри загальну підтримку, окремі кроки чи заяви влади викликали невдоволення діаспори:

- Новорічне звернення Зеленського 2022/2023 містило фразу, яка частиною діаспори [сприйнялася](#) як натяк, що бути біженцем несумісне зі статусом повноцінного громадянина. Це викликало дискусії в соцмережах, і хоча згодом влада пояснила зміст звернення, осад залишився.
- Обмеження консульських послуг для чоловіків призовного віку у квітні 2024 року викликало обурення. Тисячі українців за кордоном опинилися без

доступу до документів, які сприймалися як покарання. Після критики влада [відновила](#) консульське обслуговування, ввівши обов'язковий облік у військкоматі.

Таким чином, трансформація української діаспори після 2022 року має системний характер і стосується як її інституційної структури, так і політичного впливу.

Інституційне визнання діаспори як партнера, зокрема через створення Міністерства національної єдності, ухвалення закону про множинне громадянство та запуск програм діалогу, є важливим кроком до інтеграції українців за кордоном у процес державного будівництва. Однак одночасно зростає ризик фрагментації політичних настроїв, конфліктів навколо статусу біженців та асиметрії в очікуваннях між владою та закордонними громадянами.

Отже, подальша роль діаспори визначатиметься не лише її чисельністю чи фінансовим внеском, а й здатністю держави інтегрувати її в політичну систему на основі рівності, довіри та загальної відповідальності за майбутнє країни.